

4. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент: підручник. / С. М. Ілляшенко. – Суми: Університетська книга, 2010. – 334 с.

Пшінка Н. М.

аспірант

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПЦІЯ СВОБОДИ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВА PUBLIC ART

З античних часів і донині питання свободи є одним із основоположних питань філософії. Свобода особистості як необхідна умова творчості постає під новим кутом зору в контексті осмислення мистецьких процесів кінця ХХ – початку ХХІ століть, зокрема коли йдеться про такий феномен в історії сучасного мистецтва, як Public Art. Зазначимо, що вплив розуміння свободи на мистецтво епохи так званого пост-постмодерну вивчений недостатньо. Філософи найчастіше займаються вивченням філософії свободи в контексті її впливу на соціально-політичне життя суспільства, а мистецтвознавці зосереджуються на дослідженні формальних ознак і тематики Public Art, і тому недостатньо звертаються до світоглядних витоків цього мистецького напрямку. Спираючись на розуміння поняття свободи у ХХ столітті, ми зробимо спробу пояснити ті першопричини мистецтва Public Art, які раніше не знайшли належного висвітлення.

З давніх часів свободу вважали найбільшою цінністю культури. Сьогодні в сучасному суспільстві ми намагаємось відновити цінність індивідуальної свободи, яку ми формально сприймаємо як одне з прав людини і громадянина. Поняття «свобода особистості» все більше використовується в засобах масової інформації, у виступах політичних лідерів, декларується Конституціями держав. Однак значення, вкладене в

цю концепцію різними людьми, різне, часто пропонуються найбільш протилежні способи вирішення проблеми свободи людської волі. Відомо, що Свобода традиційно розуміється як незалежність від довільної волі іншого. Такий стан протиставляється рабству. Раб постійно підлягає волі іншого. Навпаки, вільна людина може робити все, що завгодно, до тих пір, поки не порушує закон і не порушує свободу інших. Це було описано як зовнішня свобода або «негативна свобода». Існує також почуття внутрішньої свободи – «позитивна свобода», яке існує там, де за вільною волею слідує вільна дія. Людина, якій не вдається зробити те, що вона ставить собі за мету, є в певному сенсі невільною, рабом власних пристрастей. Її воля не є вільною, оскільки вона підлягає моментальним імпульсам, які відволікають її від виконання того, що вона вирішила зробити. Тож свобода походить від самоконтролю.

У ХХ столітті проблематикою свободи займалися, зокрема, М. Бердяєв, Ж.-П.Сартр, Е.Фромм, В.Франкл, І.Берлін та ін. Для нашого дослідження цікава праця британського філософа Ісаї Берліна, який зробив розмежування позитивної свободи та негативної свободи у своєму нарисі «Два поняття свободи». Він визначив негативну свободу як відсутність обмежень або втручання в можливі дії агента. Більша «негативна свобода» означала менші обмеження можливих дій. Берлін асоціював позитивну свободу з ідеєю власного оволодіння, або здатністю визначити себе, щоб контролювати свою долю. Позитивна свобода повинна здійснюватися в межах обмежень негативної свободи.

І хоча Берлін визнав, що обидві концепції свободи представляють дійсні людські ідеали, але в історії позитивна концепція свободи виявилася особливо схильною до політичних зловживань. Він стверджував, що під впливом Жан-Жака Руссо, Іммануеля Канта та Гегеля (усі вони прихильники позитивної концепції свободи) європейські політичні мислителі часто прирівнювали свободу до форм політичної дисципліни чи обмежень. Прихильники позитивної свободи стверджують, що людина, яка

не може досягти своїх амбіцій, бо не має достатньої кількості ресурсів, не вільна. Це основа для ідеї свободи від бажання. Для досягнення такої позитивної свободи необхідні колективні політичні дії для розширення можливостей таких людей шляхом перерозподілу багатства. Наслідки такої дії завжди призводять до створення великого державного апарату для перебудови людського суспільства та економіки. Зазвичай це супроводжується оптовим насильством, ув'язненням і часто вбивством людей, які не погоджуються. Тож попит на позитивну свободу завжди призводить до втрати негативної свободи, оскільки люди вже не захищені законом. Одним із прикладів, що панував у світі ХХ століття, був комунізм. Більш свіжим прикладом змушення людей бути вільними - це війна в Іраку за створення ліберальної демократії. Отже, на важливе питання: чи внутрішня свобода завжди дає хороший результат? Відповідь, на жаль, насправді є негативною. Тим не менш, свобода виступає як загальна цінність. Люди прагнуть до свободи, бо лише в ній і через неї можна реалізувати творчий людський потенціал. Поза свободою людина не може усвідомити багатство свого внутрішнього світу та своїх можливостей.

Одним із шляхів пізнання себе і світу завжди було і залишається мистецтво. Філософія в художньому процесі виконує функцію творення ідеологічного і, як наслідок, естетичного ідеалу і відповідного художнього метода. Ідеал, сформований у певну епоху, завжди виступає регулятором діяльності суспільства свого часу. З часів перших наскельних розписів і до Шумерів, Вавилону, Єгипту, Греції, Риму і Візантії, Середньовіччя, Готики, Ренесансу і всіх подальших епох аж до наших часів, мистецтво завжди слугувало потужною ідеологічною зброєю. Замовниками трансляції своєї ідеології була найвища світська і духовна влада. Ставлення влади до суспільства мало виключно патерналістський характер. Через твори мистецтва в односторонньому порядку трансливалися послання до соціуму, трактування яких завжди мало бути

чітким і однозначним. Постать художника в процесі творення хоч і була важливою в сенсі вимоги створення надвиразного художнього образу, однак завжди підкорялась чітким обмежувачим рамкам панівної ідеології. Вимога чіткого слідування усталеним законам породила таке поняття, як канон в мистецтві. І стародавні єгипетські майстри, і візантійські іконописці, і навіть співці «великого Леніна» головою відповідали за дотримання ретельно прописаних правил і раз і назавжди затвердженої тематики. Таким чином, до ХХ століття взагалі не йшлося про свободу особистості як глядача, так і виконавця витвору мистецтва. Монументальне мистецтво минулих часів повністю формувало світоглядний ідеал і суспільну думку.

Пройшовши страшні потрясіння Першої і Другої світових воєн, крах багатьох імперій, людство переосмислило саме значення людської особистості і цінності її свободи. І мистецтво як дзеркало історії зреагувало на зміни у філософській думці ХХ століття.

Мистецтво Public Art, беручи свої першовитоки в багатотисячолітній історії монументального мистецтва, завдяки новому осмисленню свободи особистості і самої моделі комунікації в соціумі, набуло унікальних, незнаних дотепер особливостей. Термін публік-арт (від англ. Public art — «публічне мистецтво») вживають до будь-якої мистецької роботи, яку було виконано в публічному місці з доступом для загального огляду, як правило поза приміщенням. Публік-арт не обмежений фізичними об'єктами, такими, як інсталяції чи мурали. До його створення залучають танці, процесії, вуличні театри, поезію. З'явилася ця течія мистецтва у 60-ті роки ХХ століття в Америці. Ініціаторами її стала місцева міська влада, яка вирішила облагородити за допомогою інсталяцій деструктивні міські околиці, а також створити цікаві туристичні об'єкти там, де був відсутній хоч якийсь культурний шар. Водночас до митців не висувалось ніяких ідеологічних вимог. Таким чином, вийшовши за межі палаців, музеїв і галерей, мистецтво Public Art вперше звернулося до свого

глядача як до рівноправного партнера і співавтора мистецького твору, запрошуючи до власного вільного трактування образу. І часто як до реального співвиконавця інсталяції чи перформансу. Справжнім проривом стало також усвідомлення митцем свободи вибору тематики і виражальних засобів для свого твору. Вперше у такій мірі митець відчув, що його мистецтво тепер залежить від його особистої волі і самоконтролю, а не регламентується зовнішніми обмеженнями цензуруючих установ. Завдяки новому філософському осмисленню, Public Art стало справжнім мистецтвом соціальних комунікацій, втіленням «позитивної свободи» художника.

Водночас, як уже зазначалося вище, «позитивна свобода», не збалансована почуттям відповідальності, у своєму крайньому прояві може вести до диктатури, в цьому випадку - вже художника над соціумом. Адже об'єкти, винесені в публічний простір, не залишають перехожим вибору, дивитися на них, чи ні. Непоодинокі зразки малоестетичних муралів, деструктивних за настроєм інсталяцій, чи просто вкрай недолуго розташованих об'єктів, що випадково, а часто цілком навмисно, порушують цілісність міського середовища, отримали окрему сленгову назву всередині течії Public Art. Плоп-арт (від англ. to plop — ляскати, булькати) – ця назва з'явилася, що характерно, практично одночасно із появою самого Public Art і стосується об'єктів, не обов'язково потворних, але некоректно розташованих у просторі.

В нашому дослідженні прослідковано вплив концепції свободи на появу і трансформацію стилю Public Art, а також окреслено проблеми, що можуть мати місце в разі зловживання митцем так званою «позитивною свободою».

Література

1. Berlin, Isaiah. Two Concepts of Liberty. London: Clarendon Press, 1958.
2. Бранский В.П. Искусство и философия. Калининград: Янтарный сказ, 1999. – 703 с.
3. Булавина Н., Пилипенко І. Соціальні аспекти сучасних мистецьких практик. Сучасне мистецтво. 2010, випуск 7, С. 253-260.
4. Приходько С.В. Феномен свободы в философии экзистенциализма. Научные ведомости. – 2013. - № 16 (159). – С.276-279
5. Выйду на улицу: гид по публич-арту. <http://www.lookatme.ru/mag/archive/experience-other/143307-art>

Шевчук Ю.

аспірантка

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК НАУКОВО-ФІЛОСОФСЬКОГО ПОНЯТТЯ МАТЕРІЇ

На сьогоднішній день розглядаючи проблеми, пов'язані з розумінням буття матерії виключно важливе для філософії. Питання про матерію і її властивості, види і форми буття є важливим питанням філософії і природознавства впродовж всієї історії їх розвитку. Це пояснюється тим, що поняття матерії не тільки якнайповніше формулюють загальний рівень знання людей про явища об'єктивного світу в кожному дану епоху розвитку людської громади, але і обумовлює рішення всіх інших проблем філософії і природознавства.[2]

Протягом всього життя філософи намагалися вирішити питання стосовно кількості субстанцій. Новоз'явлені вчення, які здобули назву дуалізму і монізму. Дуалізм (від лат. dualis – двоїстий) це принцип